

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради PhD 9405
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії Грабець Юлія Андріївна, 1997 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2019 році Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка за спеціальністю Середня освіта (Історія), аспірантка кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки України, м. Тернопіль, виконав акредитовану освітньо-наукову програму Історія та археологія.

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Вченої ради Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки України, м. Тернопіль, від 27 травня 2025 року № 173, у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради – Зуляк Іван Степанович, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України, археології та спеціальних історичних галузей Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;

Рецензента

Костюк Леся Володимирівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;

Офіційних опонентів

Пилипів Ігор Васильович – доктор історичних наук, професор кафедри історії України і методики викладання історії Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника;

Колб Наталія Михайлівна – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу нової історії України Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України;

Лехнюк Роман Олегович – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри історії, музеєзнавства та культурної спадщини Національного університету «Львівська політехніка».

на засіданні «02» липня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки Юлії ГРАБЕЦЬ на підставі публічного захисту дисертації «Діяльність греко-католицького духовенства Східної Галичини у 1918–1939 рр.» за спеціальністю 032 Історія та археологія.

Дисертацію виконано в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки України, м. Тернопіль.

Науковий керівник – Бистрицька Елла Володимирівна – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису. Дисертація містить нові науково обґрунтовані результати проведених здобувачкою досліджень, які виконують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 03 Гуманітарні науки. Дисертація виконана державною мовою, відповідно до вимог МОН, освітньо-наукової програми закладу, специфіки галузі знань та спеціальності. Дотримано вимог пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Здобувачка має 12 наукових публікацій за темою дисертації, з них 1 стаття категорії А; 3 статті у фахових наукових виданнях України категорії Б; 7 – матеріали наукових конференцій; 1 – наукова публікація, в якій додатково відображено результати дослідження.

Наукові праці, у яких опубліковані основні результати дослідження

1. Bystrytska E. & Hrabets Yu. Position and Activities of the Greek-Catholic Parish Clergy of Eastern Galicia in 1914 – 1939. *Skhidnoievropeiskyi istorychnyi visnyk [East European Historical Bulletin]*. 2023. Вип. 27. С. 105–116. URL: <https://doi.org/10.24919/2519-058X.27.281515>

2. Грабець Ю. А. Ключові аспекти адміністративно-управлінської структури Галицької митрополії ГКЦ у міжвоєнний період. *Консенсус*. 2024. Вип. 2. С. 64–73. URL: <https://doi.org/10.31110/consensus/2024-02>

3. Грабець Ю. А. Культурно-освітня діяльність Греко-Католицького духовенства Східної Галичини в міжвоєнний період. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія*. 2024. Вип. 1. С. 26–32. URL: <https://doi.org/10.32782/2307-7778/2024.1>

4. Грабець Ю. А. Просвітницька діяльність греко-католицького духовенства Східної Галичини в міжвоєнний період. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія*. 2024. Вип. 2. С. 44–51. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/35605/1/NZ_History_2024_2.pdf

У дискусії взяли участь голова, рецензенти, офіційні опоненти та висловили зауваження:

Зуляк Іван Степанович – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України, археології та спеціальних історичних галузей Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Без зауважень.

Пилипів Ігор Васильович – доктор історичних наук, професор кафедри історії України і методики викладання історії Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника.

1. Аналізуючи джерела дослідження не доцільно робити детальний перелік усіх номерів журналів та газет. Це переобтяжує роботу. Для цього є список літератури. Бажано більше уваги звернути на статистичні збірники під назвою «Шематизми...єпархії за ..рік» які практично кожного року

видавала кожна єпархія. У них зібрано інформацію про організаційні засади церковно-релігійного життя окремих парафій та єпархій в цілому, у хронологічній послідовності.

2. В історіографічному блоці дисертантка характеризує ступінь опрацювання теми у сучасній українській історіографії. Тут варто було би з позицій наукової критики оцінити доробок не тільки українських істориків, а й польських та зарубіжних дослідників.

3. Дещо бракує чіткості у репрезентації методологічних підходів, що виявляється, зокрема у розкритті прийомів наукового пошуку. При аналізі науково-методологічних принципів дослідження не потрібно описувати їхню суть, а конкретизувати які з цих принципів використані до конкретних частин роботи.

4. Доцільно проаналізувати специфіку діяльності Львівської та Станіславівської духовних семінарій, яка формувалась під впливом різного бачення митрополита Андрея Шептицького та єпископа Григорія Хомишина на підготовку семінаристів. Такий підхід безперечно підвищив би наукову вартість дисертаційної роботи.

5. Цілком слушно, що автор, характеризуючи діяльність керівництва Греко-католицької церкви, зосереджує увагу на митрополиті Андрею Шептицькому. Водночас бажано приділити більше уваги особливостям діяльності станіславівського єпископа Григорія Хомишина та перемиського єпископа Йосафата Коциловського у сфері освіти, культури, а також їх ставлення до участі духовенства в роботі світських українських організаціях. Безперечно, від цього дисертаційна робота лише виграла б.

6. Незважаючи на наявність у дисертаційному дослідженні списку умовних скорочень, кожен аббревіатуру при першому згадуванні необхідно супроводжувати її повною назвою.

Колб Наталія Михайлівна — кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу нової історії України Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

1. Охоплюючи широке коло діяльності греко-католицького духовенства, Дисертантка оминає проблему (не)залучення кліру в політичну роботу чи реакцію пресвітерів на цю непросту ділянку життя. Робота би тільки виграла, якби цей сегмент був також висвітлений, або, принаймні, коротко обумовлений.

2. Описуючи участь духовенства у різних ділянках життя суспільства, Авторка дуже вдало показує залученість представників різних ієрархічних щаблів Церкви: нижчого духовенства та представників єрархії, а також діяльність монаших українських чинів і згромаджень, творячи таким чином цілісний образ греко-католицького кліру. Однак щодо єрархів впадає у вічі, що в аналізі абсолютно домінує постать митрополита Шептицького. Це зрозуміло з огляду на масштаб, неймовірну працездатність і креативність кир Андрея. Проте відчувається певний дисбаланс щодо відображення «присутності» у цих процесах Станіславівського (хоча Авторка згадує про його позицію щодо окремих питань, а також про точки розходження з митрополитом), а головню Перемишльського єпископів.

3. У хронологічні рамки роботи входить період українсько-польської війни, в перебігу якої українські священники відіграли свою роль у підтримці національних змагань, чим, зокрема, налаштували проти себе польські середовища і владу. Коротка згадка про ці події додала б розуміння і щодо діяльності духовенства, і стосовно причин зазвичай негативного ставлення до нього влади. Тим більше, що Авторка відзначає факт, що священники зазнавали арештів польською владою за залученість до розвитку українського національного руху (с. 84, 85–86).

4. Залучений Авторкою джерельний матеріал цілком дозволяє ґрунтовно дослідити тему, вловити суть проблем і тенденцій. Проте у майбутньому (можливо у форматі цієї роботи як монографії) Авторка могла б збагатити вже вивчену джерельну базу також матеріалами з фондів Львівського обласного державного архіву (фонд 1) та Архіву актів нових у Варшаві (ф. 474). Також спробувати побачити висвітлювані питання крізь призму

дописів у світських українських періодичних виданнях.

5. Слід зазначити, що дисертація вирізняється добрим академічним стилем, логічністю і послідовністю викладу думок. Однак хотіла би запропонувати кілька міркувань, які, на мою думку, допомогли б дещо покращити текст з літературної точки зору: а) Поряд із терміном «священники», який Дисертантка рясно використовує у своїй оповіді, можна додати низку синонімів: єреї, душпастирі, пресвітери; б) помітне надто часте використання слова «тощо»; в) в називанні Польської Держави Авторка винятково послідовно використовує назву «Республіка Польща». Можна було б періодично чергувати цю офіційну назву із виразами «Польща» та «Друга Річ Посполита»; г) назву польського часопису подано в українській транслітерації («Дзеннік ужендови», с. 85). Варто подавати мовою оригіналу, тим більше, що згодом Дисертантка дотримується саме такого стандарту (див. с. 104); г) некоректно вжито назву товариства як «Апостольської Молитви» – правильно «Апостольство молитви» (с. 226); д) у двох випадках вжито полонізми: «Було встановлено річні дотації до пенсії для духовенства (с. 89) – доцільно використовувати термін «зарплата»; «Проведені заняття він записував до шкільного чи релігійного денника, зазначав тему» (с. 217) – журналу? щоденника?; е) слід підкорегувати речення, щоб воно правильно відображало ситуацію: «У міжвоєнний період кількість духовних семінарій не змінилася. Вони продовжували свою діяльність у Львові та Рогатині, Станіславові, Перемишлі» (с. 183), але семінарії в Рогатині до війни не було.

Лехнюк Роман Олегович – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри історії, музеєзнавства та культурної спадщини Національного університету «Львівська політехніка».

1. Найбільше впадає у вічі певний дисонанс між темою дисертації та її змістом. Тема «Діяльність греко-католицького духовенства Східної Галичини у 1918–1939 рр.» звучить так, що від неї очікуєш розкриття всіх аспектів життя греко-католицького кліру міжвоєнної Галичини. Натомість у роботі – хай і на дуже доброму рівні – розкрито лише частину з них: правові,

соціально-економічні, освітні, культурні та пов'язані з ними. Натомість для такої заявленої теми необхідно було б розглянути й суспільно-політичні процеси, до яких міжвоєнна ГКЦ була залучена на різних рівнях і в дуже багатьох проявах: реакція духовенства на поширення антицерковних і антихристиянських ідей (комунізму, соціалізму, фашизму), відносини різних щаблів церковної ієрархії з радикальним українським націоналізмом (зокрема, на прикладі вбивства Івана Бабія чи різко негативного ставлення ОУН до свята «Українська Молодь Христові»). Деякі з елементів, такі як питання celibату чи протистояння між візантиністами та окциденталістами (західниками), лише дотично згадано в тексті роботи, а тому суто з нього не можна зрозуміти масштаб і важливість цих явищ для життя греко-католицького духовенства.

2. Ця проблема проявляється навіть при співставленні об'єкту та предмету дослідження: у першому випадку згадано місце греко-католицького духовенства в суспільно-політичних процесах Східної Галичини, а в другому – вже ні. Щоб уникнути такої ситуації вартувало в темі конкретизувати ті аспекти, які розглядаються в роботі.

3. Дослідниці також вартувало би звернути увагу на низку праць польських істориків, які дали б змогу детальніше розкрити ті чи інші складові теми дисертації. Наприклад, на статтю Даріуша Іванечка про єпископа Йосафата Коциловського чи збірник наукових статей присвячених постаті митрополита Андрея Шептицького «Metropolita Andrzej Szeptycki. Studia i materialy». Корисною для авторки стала би також монографія Мацея Струтинського «Myśl społeczno – polityczna Kościoła greckokatolickiego w II RP (1918–1939)». Для більш повного висвітлення еволюції греко-католицького духовенства в попередній період, а отже для розуміння того, як воно стало тим, чим було в міжвоєнну добу, також вартувало би використати книгу Бернадетти Войтовіч-Губер «"Ojcowie narodu". Duchowieństwo greckokatolickie w ruchu narodowym Rusinów galicyjskich (1867–1918)». Загалом, здобутки польської історіографії у вивченні міжвоєнної ГКЦ

вартувало би розглянути як окрему, четверту, категорію в першому розділі праці.

4. Хоча Юлія Грабець добре проаналізувала проблему складних взаємовідносин між ГКЦ та польською владою, корисним було би приділити трішки більше уваги відносинам Церква-держава в добу Габсбургів. Різкий негативний контраст у цих відносинах греко-католицького духовенства порівняно з австрійським часом дав би краще розуміння численних труднощів, з якими воно не могло не зіткнутись зі сторони окупаційної польської адміністрації.

Костюк Леся Володимирівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

1. У дисертації здобувачка побіжно звертає увагу на роль дружин священників в пастирській діяльності. Проте, на наш погляд, цей сегмент потребує глибшого аналізу.

2. Розглядаючи інформацію про участь монаших чинів у харитативній роботі ГКЦ та навчально-виховних процесах, хочу уточнити: чому авторка акцентує увагу лише на представниках ЧСВВ та ЗССНДМ, натомість згадка про інші згромадження є лише серед переліку структурних одиниць ГКЦ.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» жодних членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Юлії ГРАБЕЦЬ ступінь доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 032 Історія та археологія. Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

**Голова разової спеціалізованої
вченої ради**

Іван ЗУЛЯК